

Фондация Покров Богородичен насърчава използването на
материалите в този сборник, при условие да се посочва източника и
интернет адреса на фондацията: pokrov.50megs.com

п о к р о в

алманах за православно четиво

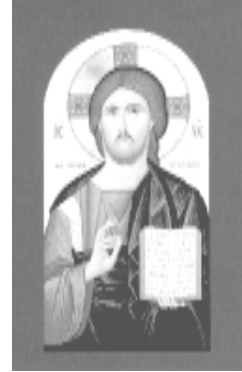
богослужението

Богослужението

Йеромонах Иларион (Алфеев)

В книгите по догматично богословие обикновено не се говори нито за богослужение, нито за молитва, тъй като първото се отнася към литургията, а второто към аскетиката. В действителност съществува пряка връзка между догматите и молитвено-литургичния живот на Църквата. Според отец Павел Флоренски истински православната догматика би трябвало да бъде систематизация на догматическите идеи на богослужението. Догматиката е основана върху Литургията и всички ве-

роопределения са се родили от молитвения опит на Църквата.

“Християнството е литургична религия, пише прот. Георгий Флоровски, Църквата е преди всичко богослужебно общество. На първо място е богослужението, а учението и дисциплината – на второ.” Църквата е израснала не от догматичните формулировки и даже не от Свещеното Писание, а от Литургията. В първите години след Христовото Възкресение, когато все още не било написано нито едно Евангелие, не била формулирана нито един догмат, нито едно дисциплинарно правило, Литургията е съществувала и е обединявала последователите на Христа в Църква – Неговото мистично Тяло.

В православното богослужение догматите оживяват, придобиват литургична плът. Да вземем например следният стихир от празника Петдесетница:

“Приидите люди, триипостасному Божеству поклонимся, Сину во Отце со Святым Духом: Отец бо безлетно (извънвременно, вечно) роди Сина присносущна и сопрестольна, и Дух Святей бе во Отце, с Сином прославляем: една Сила, едно Существо, едно Божество. Ему же покланяющеся вси глаголем: Святей Боже, вся содеявний Сином, содейством Святаго Духа, Святей Кренкий, Имже Отца познахом и Дух Святей прииде в мир, Святей Безсмертний, Утешительный Душе, от Отца изходяй и в Сине почивай, Троице Святая, слава Тебе” (Стихир на “Господи възвах”, Велика Вечерня”).

В това песнопение накратко са изложени всички православни догмати: за триипостасния Бог, за предвечното раждане на Сина, за равенството, единството и божествеността на Отца, Сина и Светия Дух, за създаването на света от Отца чрез Сина при съдействието на Духа, за изпращането на Светия Дух в света чрез Сина, за изхождането на Духа от Отца и “почиването” му в Сина.

Друг подобен пример са стихирите с название “догматици”, изпълнявани след всяка тържествена Вечерня и посветени на Богородица. Ето един от тях: “Кто тебе не ублажит, Пресвятая Дево, кто ли не воспоет Твоего пречистаго Рождества? Безлетно бо от Отца възсиявий Син Единородний, Той же от Тебя, Чистая, пройде, неизреченно воплощся, естеством Бог Сий и естеством бив Человек ради нас, не во двою лицу разделяемий (т.е. не разделен на две лица – б.а.), но во двою естеству неслитно познаваемий. Того моли, Чистая, Всеблаженная, помилотися душам нашим” (Догматик, гл.6). Тук е изразена цялата православна христология: извънвременно раждане на Сина от Отца, възплъщението на Христа от Девата, пълнотата на Божествената и човешката природа в Христа, неслитостта на двете природи. Изтънчеността и яснотата на богословските формулировки в най-добрите традиции на Халкидонския

събор се съчетава в тези песнопения с висока поетичност и молитвена красота. В православно богослужение догмите стават част от нашия молитвен опит, ние ги преживяваме реално и екзистенциално. Един руски йерарх, живял в нашето столетие – митрополит Вениамин (Федченков) разказва, че Никео-Цариградският Символ на вярата дълго време му се струвал сухо изброяване на догмите и той гаже не го е смятал за молитва. Но докато служел Божествената литургия, постепенно му се откривали жизнеността на Символа. “Битието, което е формулирано в тези догми е най-истинският живот на душата. Животът на душата се състои в причастността към този свръхестествен живот, за който говорят догмите. Когато душата разбере това от опит, се заражда сърдечно отношение към догмите, а не умствено. Знанието преминава в общуване. При такова състояние Символът на вярата ще се окаже не хладно признание, а живо изповедание, горещо свидетелство за вътрешно общение или сърдечна любов към Бога. И тогава тези догматични истини пламват с вътрешен огън и сгриват сърцето по-силно от всичко. Символът се превръща и в молитва, много по-силна от множество груги и сърцето я преживява с умиление. Виждал съм не един епископ, склонил глава под “въздуха”, раздвижван над него от служителите му [по време на пеенето на Символа на вярата в Литургията – б.а.], след това ставал просълзен от престола. Ясно е, че те не са “мислили за истините”, а са се причастявали с живота на Бога ...”

Православната църква винаги е придавала изключително значение на богослужението като молитвено въплъщение на вероучителните истини. *Lex orandi lex est credendi* (Законът на молитвата е закон на вярата) – върху този основополагащ принцип е построен животът на Православието. Църквата се стреми да запази неприкосновеността на този богослужебен чин, който се е установил във Византия към X–XII век и е свързан с неизменността и стабилността на православната догматика. Това обаче не означава че не са възможни никакви богослужебни изменения: създават се, например, служби на новоправославните светци, но те органично се вплитат в тази литургична тъкан, която остава неизменна от византийската епоха насам.

Богослужението е всекидневен духовен училище. Според св. Игнатий (Брянчанинов) християнинът, който редовно ходи на църква и внимателно се вслушва в четенето и пеенето, може да получи всичко необходимо на попрището на вярата. Богослужението освен това е училище за молитва – то завладява ума и сърцето на човека и ги потапя в онези дълбини, където се осъществява срещата с Бога. Всяка църковна служба, всяко молитвено слово може да се превърне за нас в среща и съприкосновение с Живия Бог, ако се молим внимателно и съсредоточено, ако молитвата на Църквата стане наша лична молитва. Нерядко обаче гумите на богослужението преминават покрай нас, ние присъстваме в храма само телом, а умът ни блуждае – в този случай не се осъществява никаква среща, а ние се лишаваме от онези плодове, които ни носи участието в църковната служба.

Из “Тайнството на вярата”, Гл. IX, “Молитвата”

Енорийският живот

о. Порфирий Перич

*Беседа пред Генералната асамблея на
Балканския младежки Православен съюз,
август 1996 г., Гърция*

ема за енорийския живот е обширна и сложна; не е възможно да я разгледаме в една беседа. Освен това за един монах е много трудно да говори по нея.

Както знаем, съвременният човек е изправен пред множество проблеми: духовни, екзистенциални, психологически. Повечето хора мислят, че техническият прогрес би могъл да осмисли живота им, но той по-скоро отваря една голяма празнина. Такива хора изглеждат външно свободни, но вътрешно остават роби на идеи, които не са истински. За тях Бог се е превърнал в нещо материално; престанал е да бъде изворът на живота и забелязваме, че колкото по-големи са градовете, толкова по-самотни са хората, живеещи в тях. Големите градове са заприличали на пустини.

“Ближният е моят аг.” – е казал един писател на нашия век[□]. Мисля, че с тези думи може да бъде окачествена съвременната ситуация. Те звучат като вик за осъзнаване на смисъла на живота. Затова и не бива да ни учудва появата на явления като хипи-движението, които се опитват да създадат нещо подобно на семейство. Тези явления представляват именно човешки усилия да се открие Бог някъде другаде.

Християнската вяра ни учи, че смисълът може да бъде намерен единствено в Христовата Църква и че само тя може да даде отговор на търсенията на съвременния човек.

Църковният живот не е просто тема за философски дискусии. Той е нещо, което ни засяга лично и осмисля живота ни. Защото Църквата е Тяло, откровение и възплъщение Христово, И Исус Христос стана човек и умря заради нашето спасение.

Енорията е жизнена клетка на Христовото Тяло. Тя е част от него. Начело на енорията е Исус Христос и Той работи с всеки човек лично.

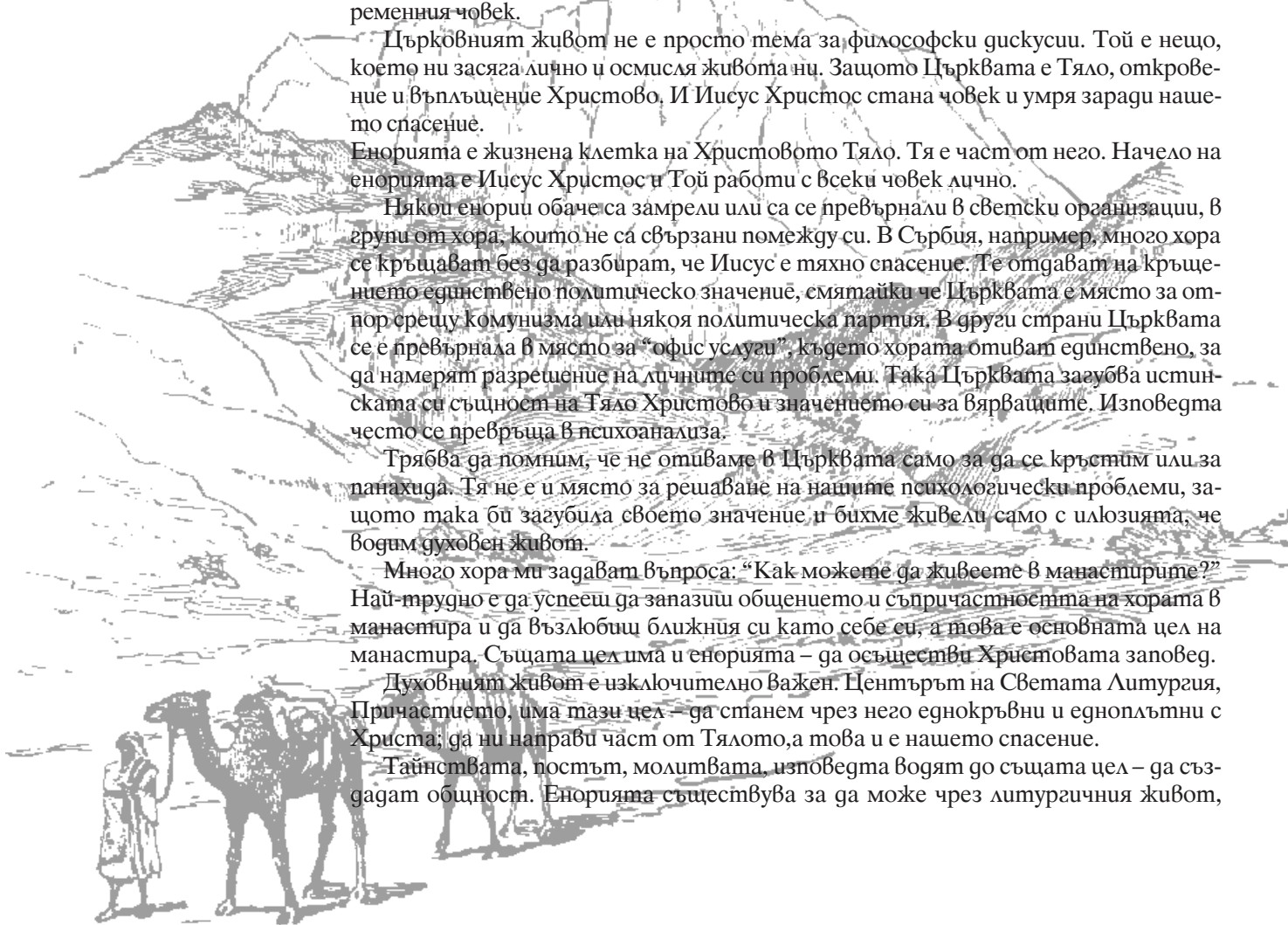
Някои енории обаче са замрели или са се превърнали в светски организации, в групи от хора, които не са свързани помежду си. В Сърбия, например, много хора се кръщават без да разбират, че Исус е тяхно спасение. Те отглеждат на кръщенето единствено политическо значение, смятайки че Църквата е място за отпор срещу комунизма или някоя политическа партия. В други страни Църквата се е превърнала в място за “офис услуги”, където хората отиват единствено, за да намерят разрешение на личните си проблеми. Така Църквата загубва истинската си същност на Тяло Христово и значението си за вярващите. Изповедта често се превръща в психоанализа.

Трябва да помним, че не отиваме в Църквата само за да се кръстим или за панахида. Тя не е и място за решаване на нашите психологически проблеми, защото така би загубила своето значение и бихме живели само с илюзията, че водим духовен живот.

Много хора ми задават въпроса: “Как можете да живеете в манастирите?” Най-трудно е да успееш да запазиш общението и съпричастността на хората в манастира и да възлюбиш ближния си като себе си, а това е основната цел на манастира. Същата цел има и енорията – да осъществи Христовата заповед.

Духовният живот е изключително важен. Центърът на Светата Литургия, Причастието, има тази цел – да станем чрез него еднокръвни и едноплътни с Христа; да ни направи част от Тялото, а това и е нашето спасение.

Тайнствата, постът, молитвата, изповедта водят до същата цел – да създадат общност. Енорията съществува за да може чрез литургичния живот,

който включва всички Тайнства, да се осъществи единството на вярващите.

Сама по себе си аскезата е важна и ако се вгледаме в аскетичния живот на някои от другите религии, можем да видим още по-големи подвизи, но ние се стремим към спасение, а то е възможно единствено в Църквата, в евхаристийното общение. Агът е това: да сме заедно под един покрив, а между нас да няма общение. Общението е постижимо единствено чрез любовта – любовта към Господа и любовта към ближния. Когато се молим за ближния, колкото и да е далече, той чувства топлината от молитвата за него.

В енорийския живот всички са поканени за да се осветят. Освещава Господ, но Неговото осветение идва до нас чрез делото на свещеника. Енорията трябва да бъде семейство – с отец и чеда. Всеки трябва да предложи по нещо и всички да споделят и радост, и болка.

В днешно време сме изправени пред опасността млади хора, преодолели поредното си отдалечаване от духовния живот и осъзнали грешката си, макар да имат добра воля и желание за промяна, да не намират достатъчно сили да се преборят сами. Това тяхно състояние често се изражда във философско настроение и те започват да философстват на тема духовен живот. Когато бях на Атон, о.Павсий ме посъветва да не изпадам в многословни дискусии за Иисус Христос. Духовният ни отец би могъл да ни смири, но ние трябва да молим за милост и Бог ще ни спаси.

Понякога критикуваме не само миряните, но и свещениците и патриарсите. Това, което всъщност правим е, че вместо да прочетем две книги, пишем трета и публикуваме нашата критика. Какво постигаме с това, освен че правим дявола щастлив? Чрез енорийския живот и смирението винаги трябва да пазим духа на доверие към Църквата, а това означава и към Бога.

Чух един свещеник да разказва как приятелите му, уж богослови, му се подигравали, че извършва треби и Тайнства, виждайки го да носи епитрахла и кръста със себе си. Свещеникът им отговорил, че за него по-важни от всичко са Тайнствата, после е останалото. Защото всичко е свързано със Светите Тайнства. Без Тайнствата няма Църква.

Много често намираме извинение да не отидем на църква и да не се осветим чрез Тайнствата. Важно е да се помни, че дори и да живеем сами, трябва да бъдем съпричастни на църковния живот. Един пример: когато Мария Египетска след много години отшелнически живот за първи път вижда човек, първият ѝ въпрос към него е: "Как е Църквата?" Макар и сама, през всичките тези години тя живяла с живота на Църквата.

Всички сме членове на Църквата и трябва да изживяваме тайнствената страна на църковния живот. Така молитвата ще бъде в сърцата ни и целият свят ще е храм Божий. Дори в изкушенията ще опазваме радостта от вярата и още тук ще живеем живота на Бога и Царството Божие. Бог ще е с нас, гонен съл вечността в нашия живот.

По думите на свети апостол Павел: "Ние не живеем, но Иисус живее в нас".

* Жан-Пол Сартър, френски философ екзистенциалист, точните думи са: "Агът – това са другите".

Бог е любов

Вера Жекова

Любовта е залегнала в основата на Всемира, в основата на създаването на човека. Но грехът проникнал в него и го превърнал в порочно и осквернено същество, достойно за порицание и осъждане.

Въпреки това, непостижимата Божия любов се проявила към нас грешниците не за гняв и вечно осъждане, а за нашето вечно спасение. От любов към нас Бог прати Своя Единороден Син на земята“ та всякой, който повярва в Него да не погине, но да има живот вечен” (Йоан3:16).

Някои наричат Христовото учение “Религия на любовта”, защото то обезвредило и обезвредява жестокостта и безсърдечие; облекчило съдбата на озлочестените: сираци, гладни, болни.

“Бог е Любов” – тези думи можем да тълкуваме по различни начини: и като Божия същност, и като отношение на Бога към хората, и най-вече като отношение между хората на земята. Защото ние имаме частица от Бога като сътворени по ”образ и подобие Божие”.

Според св. Йоан Златоуст: ”Любовта е несравнимо по-голям дар от този да възкресяваш мъртви, да даваш зрение на слепите и да вършиш всичко, което са правили апостолите.” Думите му ни разкриват ценността на този дар Божий и повтаряйки си ги често, трябва да се постараме да го придобием – да се обичаме един другия. Всички хора сме чеда на Един Небесен Отец, братя сме помежду си и сме задължени да се обичаме, но не от чувство на симпатия, а като нравствен дълг. Исус Христос умря на Голгота от любов, даде Себе си жертва за изкупление и спасение на грешното човечество.

Един поет бе казал: “ Само делото доказва силата на любовта.” Така и Бог на дело ни яви любовта Си.

Обикновено ние обичаме хората, когато заслужават нашата любов, но достатъчна е една погрешна стъпка, едно малко провинение и настъпва промяна в отношението ни към тях. Понякога хората се отнасят по същия начин и към Божията любов. Но това е погрешно. Бог не обича греха, който ние вършим, но Той обича нас и желае да се избавим от него и от зависимостта на сатаната.

Съществува голяма разлика между Любовта Божия и нашата любов. Исус Христос е знаел, че Петър три пъти ще се отрече от Него, но продължавал да го обича със същата любов.

Бог ни създаде и ни доказа, че ни обича независимо колко пъти ще се отречем от Него. Божията любов е била преди всичко и тя ще бъде след всичко земно! Амин!

За Божествената литургия

Еп. Висарион

Божествена литургия наричаме църковната служба, в която хлябът и виното, осветени в тяло и кръв Христови, се принасят като мистична жертва на Бога и верните вкушат от тайнствените и спасителни хляб и вино*. В простонародния език службата се нарича обедня, понеже предлаганите в нея тяло и кръв Христови апостол Павел нарича Господня трапеза, Господня вечеря (Кор.10:21; 11:20).

Литургията има предимство пред всички останали служби. Обещанието на Христос, “където двама или трима са събрани в Мое име, там съм аз посред тях”, се отнася до всички църковни служби, тъй като всяка една е молитвено събрание. Христос невидимо пребивава сред събраните в Негово име, вслушва се в молитвите им и ги просвещава със Своето свято слово. Но ако Той е близо до вярващите във всички църковни служби, то още по-близо е в божествената литургия. Там присъства със Своята благодат, а тук с пречистите Си тяло и кръв, и не само присъства, но и храни вярващите, както майка храни своята рожба.

В литургията тялото и кръвта Христови освен тайнствена храна и питие, едновременно с това са и принасяна за нас жертва, която разпростира спасителната си сила върху всички времена. Христос чрез “едно само принасяне направи освещаваните съвършени завинаги” (Евр.10,14).

На кръста Иисус ни изходатайства опрощение на греховете, помилване и освещаване. И сега, върху светите престоли, Той продължава да ходатайства за нас пред Бога Отец по силата на Своята кръстна

смърт. Както е видно от думите на Самия Иисус Христос, в литургията тялото и кръвта имат смисъла на ходатайствена жертва.

При установяването на Евхаристията Той каза: *вземе-те, яжте: това е Моето тяло*, и след това добавил: *което за вас се прело-мява* (а не от вас прело-мявано); а като предложил благословената чаша казал: *пийте от нея всички: това е Моята кръв на Новия Завет*, и веднага добавил: *която за вас и за мнозина се излива за оставяне на греховете*. Същото е видно и от думите на апостол Павел: “имаме жертвеник, от който нямам право да ядат ония, които служат на скинията” (Евр.13,10).

Иисус Христос установил тайнството на

тялото и кръвта в навечерието на Своята кръстна смърт – един ден преди юдейската Пасха. На този най-голям старозаветен празник евреите чествали избавлението си от египетско робство. Пасхата се състояла в заколване и ядене на едногодишно агне с горчиви треви и безквасен хляб. Кръвта на заклания агнец напомняла на евреите за последната нощ в Египет, когато по Божие повеление намазали вратите си с кръвта на агнеца и ангел подминавал техните къщи, поразявайки първородните само в египетските домове. А безквасния хляб и горчивите треви напомняли за бягството от Египет и горчивата съдба по време на дългогодишното робство. Иисус Христос знаел, че няма да доживее до Пасха, която тогава се падала в събота,

* Гръцката дума *литургия* означава обществено служение. В свещеното Писание литургия понякога се нарича служенето на ближните, благотворителността (Рим. 15,26-27; Кор.9,12; Филип.2,30), понякога служенето при олтара (Лук.1,23 и 9), при жертвите (Евр.10,11), както това е било в старозаветната църква. В богослужбения смисъл думата литургия е известна отдавна от църковните паметници. Така в Деянията на Ефеския Вселенски събор литургии се наричат вечерната и сутрешната служби, т.е. целия цикъл на денонощното богослужение. Но това название се прилагало предимно към богослужението, в което се извършвало тайнството Евхаристия, и с течение на времето се закрепва за него, по подобие на думата Библия (книга), превърнала се в название на книгите от св. Писание.

Силата на молитвата

Видински Митрополит Неофит

ногобройни и чудотворни дела извършил Христос Господ за благо на човеците. Само част от тия дела са записани в Евангелието, но и те са неопоримо доказателство, че Той притежавал пълната божествена власт и сила. При все това необходимо било, преди да завърши Своята мироспасителна мисия, да изяви, потвърдени с глас от небето, Своята божествена присносъщност и Своего божествено пратеничество.

С трима от своите ученици, Христос възлиза на Таборската планина и като се отделя на по-високо място, започва усилено да се моли. При него се явяват и застават двама свидетели от другия свят – Мойсей и Илия. При завършека на молитвата, тримата ученици видели славното Преображение на Христа Господа: лицето му блестяло като слънце, и грехите Му били бели като сняг. Изплашени, учениците паднали ничком и чули глас, идещ от небето: “Този е моят възлюбен син.” Така те били повикани да видят и да станат свидетели пред цялата Вселена за божествена приносъщност на Христа Бога и неговото божествено пратеничество в света с великата мисия, чрез евангелски повели за добър земен живот и благочестие и чрез лична саможертва да послужи за подготовката на човечеството за вечен живот и блаженство.

Както при славното Преображение, тъй и в цялата чудотворна дейност на Христа Господа, молитвата стои на първо място. Тя е съществена част от неговия живот. Христос се моли всякога и всякъде. Усилено се моли на Таборската планина и с кървава пот се моли в Гетсиманската градина. В тежките минути на Своята земна мисия в молитвата Той намира помощ и облекчение. Такава повеля Той оставил и на Църквата си: винаги да се моли. На своите ученици лично е дал текста на молитвата: “Отче наш.” “Молете се да не паднете в напаст”, учи ги Той, “Искайте и ще ви се даде. Всичко, каквото поискате от Отца в Мое име, ще ви се даде.” Силната молитва достига до престола на Бога и бива удовлетворена.

Българският народ от векове е приютен в лоно на Христовата църква. Следователно, повелите на Словото Божие за молитвата се отнасят и към него. Твърде поучително е да се знае, как той е изпълнявал тия повели в миналото, как е използвал силата на молитвата и как се използва тя в наши дни.

Просветен с вярата и утвърден в Христовото учение, през IX, X и XI столетия нашият народ усърдно си служил със силата на молитвата. В нея той чувствал живата връзка на душата си с Бога – извора на живота и богатата. Чувствал, че силата на молитвата създава в душата радост, а в сърцето благодат. Затова храмовете били препълвани с богомолци. Силата на вярата и молитвата тогава оказвали пълно въздействие и върху духовно-културния и национален възход. Особено при царуването на великите български царе Борис I и Симеон, тая сила твърде много е допринесла за мирния напредък на народа и за могъществото и величието на България.

Но през следващите столетия на 2-то българско царство, това молитвено настроение намалявало, а през XIV-то столетие доста отслабнало. Появил се дух на отрицание, дух на богомилска и сектантска измяна. Създавала се атмосфера на религиозно-нравствено разложение, на духовно и национално разединение. При многото други дефекти в гражданския и политически живот на народа ни прибавен бил и тоя. Така се създавала възможност върху България да връхлети най-страшната напаст – турското робство.

При разрушена държава и отнета свобода, при унищожени духовно-културни и просветни институти и отнети граждански права, поробенният народ бил изложен на големи мъки и страдания. Потисникът безконтролно разполагал с труда

и имота му и с честта и живота му. При това положение на мъчително робуване дошло свестяването, трепнало народностното чувство и в душата на народа се възстановило молитвеното настроение. Поробените започнали масово да посещават църковното богослужение и чрез силата на вярата и молитвата да търсят от Бога помощ и закрила. Така през мрачната епоха на робството в народната душа се извършило светлото молитвено Преображение. Започнало се най-усърдно изпълнение повелите на Словото Божие за молитвата. И не само градските и селски църкви, но и манастирите се пълнели с богомолци и поклонници. Тяхната молитва била чиста, искрена, проникната с жива вяра, че ще достигне до престола на Всемогъщия и че Той ще се смили над поробените, ще даде изцеление на болните и помощ на страдащите.

Но подир Освобождението това молитвено настроение в народната душа пак отслабва. Голямата сила на вярата и молитвата не е използвана напълно при уредбата на личния ни и обществен живот. Създадено е душевно раздвоение и увлечение по стихии на света и светските съблазни. Духът на отрицанието е започнал да вилнее по-гибелно. Моралната поквара фатално е засегнала народните духовни сили и способности. Отслабнала е силата и на личната, и на домашната, и на обществената молитва. А многобройните частни и обществени нужди в живота не могат да бъдат удовлетворени само с лични усилия. Чувства се необходимост от Божия помощ, но липсва молитвена сила и смелост да се измолва тая помощ. Малцина са добрите християни, които с усърдие вземат участие в общата църковна молитва. Такова е общото ни народно молитвено състояние сега.

Какво трябва да сторим ние, за да бъдем достойни, та отново да се появи към нас и към народа ни милост и закрила Божия? Разбира се, трябва да се възродим духовно и преобразим морално. Но за това нашите лични усилия са недостатъчни: потребна е помощ свише. Тая благодатна помощ може да ни се даде чрез молитвата. Поради това Христос Господ завета и казва: “Винаги се молете... Искайте и ще ви се даде... Всичко, каквото поискате от Отца в Мое име ще ви се даде...” Както вярата, така и молитвата е живата връзка на душата с Бога – извора на силата и благата. Тая молитвена връзка трябва да бъде чиста и здраво споена, та да извлече от тоя вечен извор повече благодатни сили и блага за народа ни.

Прочее, нека изпълняваме завета на Христа Господа: усърдно да се молим за помощ и закрила от Бога. Нека привикнем винаги да се молим: лично и семейно, сутрин и вечер, преди лягане и ставане от сън, преди започване и свършване на всяка работа. Нека още повече засилим нашата църковно-обществена молитва, редовно посещение на неделното и празнично богослужение. Нека, както в миналото, храмовете ни да бъдат препълвани с богомолци. Защото общата молитва има много по-голяма сила и може да достигне до престола на Всемогъщия и да измоли желаното обществено добруване. Никога да не забравяме, че само със силата на вярата и молитвата може да се извърши духовно възраждане и нравствено преобразяване и че само така възродени и преобразени, ние ще станем достойни за милостта и вековната закрила на Господа Бога, Комуто се въздава слава, чест и поклонение. Амин.